

EBA/GL/2023/04

31 marca 2023 r.

Wytyczne

w sprawie strategii i środków kontroli w zakresie skutecznego zarządzania ryzykiem prania pieniędzy i finansowania terroryzmu przy zapewnianiu dostępu do usług finansowych

1. Zgodność i obowiązki sprawozdawcze

Status niniejszych wytycznych

1. Niniejszy dokument zawiera wytyczne wydane na podstawie art. 16 rozporządzenia (UE) nr 1093/2010¹. Zgodnie z art. 16 ust. 3 rozporządzenia (UE) nr 1093/2010 właściwe organy i instytucje kredytowe lub finansowe muszą dołożyć wszelkich starań, by zastosować się do wytycznych.
2. W wytycznych przedstawiono stanowisko EUNB w sprawie odpowiednich praktyk nadzoru w ramach Europejskiego Systemu Nadzoru Finansowego lub tego, jak należy stosować prawo europejskie w konkretnym obszarze. Właściwe organy w rozumieniu art. 4 ust. 2 rozporządzenia (UE) nr 1093/2010, do których wytyczne mają zastosowanie, powinny stosować się do wytycznych poprzez odpowiednie włączenie ich do swoich praktyk (np. poprzez zmianę swoich ram prawnych lub procesów nadzorczych), również gdy wytyczne są skierowane przede wszystkim do instytucji.

Obowiązki sprawozdawcze

3. Zgodnie z art. 16 ust. 3 rozporządzenia (UE) nr 1093/2010 właściwe organy mają obowiązek powiadomić EUNB do dnia 03.10.2023, czy stosują się lub czy zamierzają zastosować się do niniejszych wytycznych, albo uzasadnić, dlaczego się do nich nie stosują. W razie braku powiadomienia w wyznaczonym terminie EUNB uzna, że właściwe organy nie stosują się do niniejszych wytycznych. Powiadomienia należy wysłać poprzez złożenie formularza dostępnego na stronie internetowej EUNB z dopiskiem „EBA/GL/2023/04”. Powiadomienia przekazują osoby odpowiednio upoważnione do informowania o stosowaniu się do wytycznych w imieniu właściwych organów. Do EUNB należy również zgłaszać wszelkie zmiany związane ze stosowaniem się do wytycznych.
4. Powiadomienia zostaną opublikowane na stronie internetowej EUNB zgodnie z art. 16 ust. 3.

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1093/2010 z dnia 24 listopada 2010 r. w sprawie ustanowienia Europejskiego Urzędu Nadzoru (Europejskiego Urzędu Nadzoru Bankowego), zmiany decyzji nr 716/2009/WE oraz uchylecia decyzji Komisji 2009/78/WE (Dz.U. L 331 z 15.12.2010, s. 12).

2. Przedmiot, zakres stosowania i definicje

Przedmiot i zakres stosowania

- Niniejsze wytyczne stanowią uzupełnienie wytycznych EUNB w sprawie czynników ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu (EBA/GL/2021/02) oraz zawierają dalsze doprecyzowanie kwestii strategii, procedur i środków kontroli, które instytucje kredytowe i finansowe powinny wprowadzić w celu ograniczenia ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu oraz skutecznego zarządzania tym ryzykiem zgodnie z art. 8 ust. 3 dyrektywy (UE) 2015/849, w tym środków związanych z prowadzeniem podstawowego rachunku płatniczego zgodnie z art. 16 dyrektywy (UE) 2014/92².

Adresaci

- Niniejsze wytyczne są skierowane do instytucji kredytowych lub finansowych w rozumieniu art. 3 pkt 1 i 2 dyrektywy (UE) 2015/849, będących podmiotami sektora finansowego, o których mowa w art. 4 pkt 1a rozporządzenia (UE) nr 1093/2010. Niniejsze wytyczne są skierowane do właściwych organów zdefiniowanych w art. 4 pkt 2 ppkt (iii) rozporządzenia (UE) nr 1093/2010. Właściwe organy powinny stosować niniejsze wytyczne przy ocenie adekwatności ocen ryzyka instytucji kredytowych i finansowych oraz strategii i procedur w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu.

Definicje

- O ile nie określono inaczej, terminy stosowane i zdefiniowane w dyrektywie (UE) 2015/849 mają takie samo znaczenie w wytycznych. Ponadto do celów niniejszych wytycznych stosuje się następujące definicje:

Czynniki ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu	zmiennie, które pojedynczo lub łącznie mogą zwiększać lub zmniejszać ryzyko prania pieniędzy i finansowania terroryzmu.
Jurysdykcje powiązane z wyższym ryzykiem prania pieniędzy i finansowania terroryzmu	oznaczają państwa, w których występuje większe ryzyko prania pieniędzy i finansowania terroryzmu na podstawie oceny czynników ryzyka wyznaczonych w tytule I niniejszych wytycznych. Wyklucza to „państwa trzeciego wysokiego ryzyka” określone jako państwa, w których występują

² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/92/UE z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie porównywalności opłat związanych z rachunkami płatniczymi, przenoszenia rachunku płatniczego oraz dostępu do podstawowego rachunku płatniczego (Dz.U. L 257 z 28.8.2014, s. 214–246).

strategiczne braki w systemach przeciwdziałania praniu pieniędzy lub finansowaniu terroryzmu, które to braki stwarzają znaczące zagrożenia dla systemu finansowego Unii (art. 9 dyrektywy (UE) 2015/849).

Podejście oparte na analizie ryzyka	oznacza podejście, w którym właściwe organy oraz instytucje kredytowe i finansowe określają, oceniają i rozumieją ryzyko prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, na które narażone są instytucje, i podejmują środki przeciwdziałania praniu pieniędzy lub finansowaniu terroryzmu proporcjonalne do tych ryzyk.
Ryzyko prania pieniędzy i finansowania terroryzmu	prawdopodobieństwo i skutki wystąpienia prania pieniędzy i finansowania terroryzmu.
Zmniejszanie ekspozycji na ryzyko	odmowa nawiązania lub decyzja o zakończeniu stosunków gospodarczych z klientami indywidualnymi lub kategoriami klientów powiązanych z wyższym ryzykiem prania pieniędzy i finansowania terroryzmu bądź odmowa przeprowadzenia transakcji o wyższym ryzyku prania pieniędzy i finansowania terroryzmu.

3. Wdrożenie

Data rozpoczęcia stosowania

8. Wytyczne będą miały zastosowanie od dnia 03.11.2023.

Tytuł 1: Postanowienia ogólne

OCENA RYZYKA

9. Instytucje kredytowe i finansowe powinny ustanowić swoje strategie, środki kontroli i procedury w sposób umożliwiający im zidentyfikowanie istotnych czynników ryzyka oraz ocenę ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu związanego z indywidualnymi stosunkami gospodarczymi zgodnie z wytycznymi EUNB w sprawie czynników ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu³. W tym celu instytucje kredytowe i finansowe powinny dokonywać

³ Wytyczne na podstawie art. 17 i art. 18 ust. 4 dyrektywy (UE) 2015/849 [dotyczące] środków należytej staranności wobec klienta oraz czynników, które instytucje kredytowe i finansowe powinny uwzględnić podczas oceny ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu związanego z indywidualnymi stosunkami gospodarczymi i transakcjami sporadycznymi („wytyczne w sprawie czynników ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu”), EBA/GL/2021/02.

rozdzielenia między ryzykiem powiązonym z określoną kategorią klientów a ryzykiem powiązonym z indywidualnymi klientami, którzy należą do tej kategorii.

10. Instytucje kredytowe i finansowe powinny zapewnić, aby wdrożenie tych strategii, procedur i środków kontroli nie skutkowało ogólną odmową ani zakończeniem stosunków gospodarczych z całymi kategoriami klientów, które instytucje uznały za stwarzające wyższe ryzyko prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu.

ŚRODKI NALEŻYTEJ STARANNOŚCI WOBEC KLIENTA

11. Instytucje kredytowe i finansowe powinny wprowadzić odpowiednie i uwzględniające ryzyko strategię i procedury w celu zagwarantowania, że ich podejście do stosowania środków należytej staranności wobec klienta nie skutkuje nieuzasadnionym uniemożliwieniem klientom uprawnionego dostępu do usług finansowych. Aby wypełnić spoczywające na nich obowiązki wynikające z art. 14 ust. 4 dyrektywy (UE) 2015/849, instytucje kredytowe i finansowe powinny określić w swoich strategiach i procedurach kryteria, które będą stosować w celu ustalenia, na jakich podstawach zdecydują, że dany stosunek gospodarczy może zostać odrzucony lub zakończony lub że można odmówić zrealizowania transakcji. W tym kontekście powinny one określić w swoich strategiach, procedurach i środkach kontroli wszystkie możliwości ograniczania wyższego ryzyka prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, których zastosowanie będą rozważać, zanim podejmą decyzję o odrzuceniu klienta z powodu ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu. Możliwości te powinny obejmować co najmniej dostosowanie poziomu i intensywności monitoringu oraz, w przypadku gdy zezwala na to prawo krajowe, stosowanie ukierunkowanych ograniczeń w odniesieniu do produktów lub usług. W strategiach i procedurach instytucji należy jasno określać, w jakich sytuacjach zastosowanie tych środków ograniczających ryzyko może być właściwe.
12. Przed podjęciem decyzji o odmowie lub zakończeniu stosunku gospodarczego instytucje kredytowe i finansowe powinny upewnić się, że rozważyły i odrzuciły wszystkie możliwe środki ograniczające ryzyko, które można byłoby racjonalnie zastosować w danym przypadku, biorąc pod uwagę ryzyko prania pieniędzy i finansowania terroryzmu powiązane z istniejącym lub potencjalnym stosunkiem gospodarczym.

SPRAWOZDAWCZOŚĆ I PROWADZENIE DOKUMENTACJI

13. Do celów obowiązków sprawozdawczych wynikających z art. 33 dyrektywy (UE) 2015/849 instytucje kredytowe i finansowe powinny określić w swoich strategiach i procedurach kryteria, które będą stosowane w celu określenia racjonalnych podstaw, w oparciu o które instytucje mogą podejrzewać, że pranie pieniędzy lub finansowanie terroryzmu ma miejsce lub występuje próba prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu.
14. Instytucje kredytowe i finansowe powinny dokumentować każdą decyzję o odmowie lub zakończeniu stosunku gospodarczego wraz z jej uzasadnieniem i powinny być przygotowane, by udostępnić tę dokumentację na żądanie właściwego organu.

PRZEPISY SZCZEGÓLNE DOTYCZĄCE POWIĄZANIA Z DYREKTYWĄ 2014/92/UE

15. W związku z prawem dostępu do podstawowego rachunku płatniczego zgodnie z art. 16 ust. 2 i art. 17 dyrektywy 2014/92/UE instytucje kredytowe zobowiązane do oferowania takich podstawowych rachunków powinny określić w swoich strategiach i procedurach otwierania rachunków, w jaki sposób mogą dostosować swoje wymogi w zakresie należytej staranności wobec klienta, aby uwzględnić fakt, że ograniczone funkcje podstawowego rachunku płatniczego pomagają ograniczyć ryzyko nadużywania przez klienta tych produktów i usług do celów związanych z przestępstwami finansowymi.
16. Zapewniając niedyskryminacyjny dostęp do podstawowego rachunku płatniczego zgodnie z art. 15 dyrektywy 2014/92/UE, instytucje kredytowe powinny dopilnować, aby w przypadku wprowadzenia rozwiązań w zakresie cyfrowego nawiązywania relacji z klientami (onboardingu) były one również zgodne z wyżej wymienioną dyrektywą i z niniejszymi wytycznymi oraz by rozwiązania cyfrowe nie powodowały automatycznego odrzucania, co byłoby sprzeczne z dyrektywą i niniejszymi wytycznymi.
17. W miarę upływu czasu i w miarę pogłębiania wiedzy na temat ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu związanego z poszczególnymi stosunkami gospodarczymi instytucje kredytowe powinny aktualizować indywidualną ocenę ryzyka klienta i dostosowywać zakres monitorowania oraz rodzaj produktów i usług, z których klient może korzystać.

Tytuł 2: Dostosowanie intensywności środków monitorowania

18. Instytucje kredytowe i finansowe powinny określić w swoich strategiach i procedurach, w jaki sposób dostosowują poziom i intensywność monitoringu w sposób współmierny do ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu związanego z klientem i zgodny z profilem ryzyka klienta, jak określono w wytycznych EUNB dotyczących czynników ryzyka, w szczególności w wytycznych od 4.69 do 4.75. Aby skutecznie zarządzać ryzykiem prania pieniędzy i finansowania terroryzmu powiązanych z klientem, monitorowanie powinno obejmować co najmniej następujące kroki:
 - a. określenie oczekiwań dotyczących zachowania klienta, takich jak prawdopodobny charakter, kwota, źródło i przeznaczenie transakcji, aby umożliwić instytucji wykrycie nietypowych transakcji;
 - b. zapewnienie regularnego przeglądu rachunku klienta w celu zrozumienia, czy zmiany w profilu ryzyka klienta są uzasadnione;
 - c. zapewnienie uwzględnienia wszelkich zmian w uprzednio uzyskanych informacjach na potrzeby należytej staranności wobec klienta, które to informacje mogą mieć wpływ na dokonaną przez instytucję ocenę ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu związanego z indywidualnymi stosunkami gospodarczymi.

19. Strategie i procedury instytucji kredytowych i finansowych powinny zawierać wytyczne dotyczące rozpatrywania wniosków składanych przez osoby fizyczne, w sytuacji gdy z uzasadnionych i wiarygodnych powodów osoby te nie są w stanie przedstawić tradycyjnych form dokumentacji tożsamości. Należy określić w nich co najmniej:
- a. kroki, które należy podjąć w przypadku, gdy klient jest osobą ubiegającą się o azyl na podstawie Konwencji genewskiej z dnia 28 lipca 1951 r. dotyczącej statusu uchodźców, protokołu do niej z dnia 31 stycznia 1967 r. i innych stosownych traktatów międzynarodowych, i nie może zapewnić instytucji kredytowej i finansowej tradycyjnej formy potwierdzenia tożsamości, takiej jak paszporty lub dowód osobisty. W strategiach i procedurach instytucji należy określić alternatywną, niezależną dokumentację, na której mogą się opierać, aby wywiązać się ze swoich obowiązków w zakresie należytej staranności wobec klienta, o ile zezwala na to prawo krajowe. Dokumenty te powinny być wystarczająco wiarygodne, tj. powinny być aktualne, wydane przez krajowe lub lokalne oficjalne organy i powinny zawierać co najmniej pełne imię i nazwisko wnioskodawcy oraz datę urodzenia;
 - b. kroki, które należy podjąć w przypadku, gdy klient jest podatny na zagrożenia i nie może zapewnić tradycyjnych form potwierdzenia tożsamości lub adresu, na przykład dlatego, że jest uchodźcą w rozumieniu konwencji genewskiej z 1951 r. lub innych odpowiednich traktatów międzynarodowych lub nie ma stałego adresu. W strategiach i procedurach instytucji należy określać alternatywną, niezależną dokumentację, na której mogą się opierać. Dokumentacja ta może obejmować, o ile zezwala na to prawo krajowe, dokumenty tożsamości, które utraciły ważność, oraz dokumentację dostarczoną przez oficjalny organ, taki jak opieka społeczna lub renomowana organizacja nienastawiona na zysk działająca w imieniu oficjalnych organów (Czerwony Krzyż lub podobne), które również udzielają pomocy temu klientowi.
 - c. Podobne kroki można zastosować również wobec osób, którym nie udzielono zezwolenia na pobyt, ale których wydalenie jest niemożliwe z przyczyn prawnych lub faktycznych. W takich sytuacjach w strategiach i procedurach instytucji kredytowych i finansowych należy uwzględniać zaświadczenia lub dokumentację przedstawione przez oficjalny organ lub organizację zapewniającą tym osobom wsparcie lub pomoc prawną w imieniu oficjalnego organu, o ile zezwala na to prawo krajowe. Organami tymi mogą być departamenty opieki społecznej, ministerstwa spraw wewnętrznych i służby migracyjne. Dokumenty te mogą posłużyć jako dowód, że dana osoba zgodnie z prawem Unii nie może zostać wydalona.
 - d. W przypadkach, w których wsparcie dla osób, o których mowa w lit. a), b) i c), jest wypłacane w formie kart przedpłaconych i gdy spełnione są warunki związane z uproszczonymi środkami należytej staranności, jak określono w punktach 4.41, 9.15, 10.18 wytycznych EUNB w sprawie czynników ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, w strategiach i procedurach należy wskazywać, że instytucje kredytowe

i finansowe mogą odroczyć stosowanie środków wstępnej procedury należytej staranności wobec klienta na późniejszy termin.

- e. W przypadkach gdy osoby, o których mowa w lit. a), b) i c), ubiegają się o dostęp do rachunku płatniczego i są uważane za stwarzające niskie ryzyko prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, w strategiach i procedurach należy wskazać, jakie alternatywne formy potwierdzenia tożsamości instytucja może zaakceptować, a także należy uwzględnić opcje umożliwiające odroczenie zastosowania pełnej procedury należytej staranności wobec klienta do czasu przypadającego po ustanowieniu stosunku gospodarczego.

Tytuł 3: Ukierunkowane i proporcjonalne ograniczenie dostępu do produktów lub usług

20. Strategie i procedury instytucji kredytowych i finansowych powinny, o ile zezwala na to prawo krajowe, obejmować możliwości i kryteria dotyczące dostosowania cech produktów lub usług oferowanych danemu klientowi w sposób indywidualny i uwzględniający ryzyko. Powinno to obejmować następujące opcje:

- a. oferowanie podstawowych rachunków płatniczych, w przypadku gdy instytucja kredytowa ma obowiązek oferować takie rachunki zgodnie z krajową transpozycją dyrektywy 2014/92/UE; lub
- b. nałożenie – o ile zezwala na to prawo krajowe – ukierunkowanego ograniczenia na produkty i usługi finansowe, takiego jak kwota, rodzaj lub liczba przelewów lub kwota transakcji do i z państw trzecich, w szczególności w przypadku gdy te państwa trzecie są powiązane z wyższym ryzykiem prania pieniędzy i finansowania terroryzmu.

21. W związku z ryzykiem prania pieniędzy i finansowania terroryzmu związanym z klientami szczególnie podatnymi na zagrożenia, takimi jak osoby, o których mowa w pkt 19, instytucje kredytowe i finansowe powinny w środkach kontroli i procedurach zapewnić doprecyzowanie, że ewentualne ograniczenia produktów i usług przedstawione w pkt 20 lit. b) są stosowane z uwzględnieniem osobistej sytuacji poszczególnych osób, związanego z tym ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu oraz podstawowych potrzeb finansowych tych osób. W takich przypadkach procedury powinny obejmować ocenę następujących możliwości, aby potencjalnie ograniczyć związane z tym ryzyko:

- a. brak dostępu do kredytów lub kredytów w rachunku bieżącym;
- b. miesięczne limity obrotu (chyba że można wyjaśnić i uzasadnić wyższy lub nieograniczony obrót);
- c. ograniczenia dotyczące kwoty, rodzaju lub liczby przelewów (kolejne lub większe przelewy są możliwe w indywidualnie rozpatrywanych przypadkach);

- d. limity dotyczące kwoty transakcji do i z państw trzecich (z uwzględnieniem skumulowanego skutku częstych mniejszych transakcji w określonym czasie), w szczególności w przypadku gdy te państwa trzecie są powiązane z wyższym ryzykiem prania pieniędzy i finansowania terroryzmu;
- e. ograniczenia wielkości depozytów;
- f. ograniczenia płatności dokonywanych przez osoby trzecie do płatności dokonywanych przez organ, który wypłaca takim klientom wsparcie;
- g. limity płatności otrzymywanych od osób trzecich, których instytucja nie zweryfikowała; oraz
- h. zakaz wypłaty środków pieniężnych pochodzących z państw trzecich.

Tytuł 4. Informacje o mechanizmach składania skarg

22. W strategiach i procedurach instytucji kredytowych i finansowych należy określać, że przekazując decyzję o odmowie lub zakończeniu stosunków gospodarczych z klientem lub potencjalnym klientem, instytucje muszą poinformować takie osoby o przysługującym im prawie do skontaktowania się z odpowiednim właściwym organem lub wyznaczonym organem pozasądowego rozstrzygania sporów oraz muszą podać odpowiednie dane kontaktowe. Instytucje mogą również udostępnić klientowi link internetowy zawierający sugestie EUNB dotyczące składania skarg do organów krajowych⁴.

⁴ <https://www.eba.europa.eu/consumer-corner/how-to-complain>
